

Jahanje kot specialno- in socialnopedagoška dejavnost

Educational and remedial riding

Branka Globočnik

Povzetek

Branka Globočnik, univ.dipl. soc.ped., Taborska c. 5, 1210 Ljubljana-Šentvid. *Prispevek govori o eni izmed novejših oblik pedagoško-psiholoških intervencij, ki je zaenkrat znana samo v tujih pedagoških okoljih. Terapevtsko delo s pomočjo konja je sicer v Sloveniji že znano in je prav tako tudi že nekaj let v rabi, vendar samo na področju medicine (izvaja se pod imenom hipoterapija). Z uporabo tuje literature, lastnih izkušenj ter izkušenj tujih učiteljev specialnopedagoškega jahanja, poskušam na čim bolj razumljiv način razložiti, kaj naj bi ta metoda bila. V empirični študiji ugotavljam, kolikšno vrednost ima jahanje in skrb za konja v vzgojno-terapevtske namene, oziroma koliko lahko mladim v inštituciji pripomore k boljšemu psihičnemu zdravju in k boljši kakovosti življenja. Rezultati kvalitativne analize intervjujev mladih, oviranih pri gibanju, in mladih, ki so zdravi, kažejo na pozitiven vpliv jahanja na gibalne in psihosocialne funkcije.*

Ključne besede: pedagoško-psihološke intervencije, terapevtsko jahanje, specialno-pedagoško jahanje, vzgoja

Abstract

This article looks at a fairly new type of educational-psychological interventions, currently known only in educational environments abroad. Therapeutic work with horses has been known in Slovenia for several years, however, it has been applied only in medicine (known as 'hippo therapy'). Based on foreign literature, her own experience and the experience of foreign trainers conducting educational and remedial riding, the author of this article tries to explain in simple terms what this method really is. In her empirical study, she evaluates riding and looking after the horse for educational-remedial purposes, and looks at how the institutionalized young people can benefit in terms of better mental health and quality of life from it. Her analysis of interviews with a group of young invalid people and a healthy group shows that riding can have positive effects on the locomotive and psycho-social functions in both groups.

Key words: *educational-psychological interventions, therapeutic riding, educational and remedial riding, education*

1. Uvod

Jahanje in skrb za konja sta v pedagogiki indirektni vzgojni sredstvi, ker pedagogi ne vplivajo na otroke in mladostnike sami, ampak prek konja, kar jim olajšuje njihovo vzgojno delo. Pristop, ki je usmerjen v doživljanje in k dejavnosti, ustreza potrebam otrok in mladostnikov. Jahanje je športna aktivnost, ki jim nudi mnogotere možnosti za izkušnjo samega sebe, izgradnjo socialnega vedenja ter ureditev vrednostnega sistema. Skrb za konja in delo z njim dvigata občutek lastne vrednosti ter pospešujeta razvoj samostojnosti. Otroci in

mladostniki s posebnimi potrebami zahtevajo celostno obravnavo. Jahanje in skrb za konja zahtevata udeležbo celega telesa, duše in duha, kar pomeni, da učenje ni usmerjeno samo v kognitivno, ampak tudi v telesno in čustveno. Jahanje omogoča neposredno učenje, učenje prek lastnega delovanja in doživljanja. Stopiti v gibalni dialog s konjem je za otroke in mladostnike s posebnimi potrebami enkratno gibalno doživetje, ki jim prinaša veselje, zadovoljstvo in izkušnjo uspeha.

2. Različnosti in stičnosti pri terapevtski uporabi jahanja

Wolfgang Heipertz je leta 1977 v knjigi "Terapevtsko jahanje: medicina, pedagogika in šport", razdelil terapevtsko jahanje na tri glavna področja: **medicino**, kjer se je razvilo terapevtsko jahanje, **pedagogiko**, ki je razvijala vzgojno jahanje, ter **šport**, kjer se je razvilo aktivacijsko jahanje. K posameznemu področju sodijo tudi ustrezni izrazi. V medicini **hipoterapija**, v pedagogiki **specialnopedagoško jahanje/voltižiranje**, v športu **športno jahanje za osebe, ovirane pri gibanju**. (Spink, 1993, s. 4) V Sloveniji se za vsa tri področja terapevtskega jahanja še vedno uporablja zgolj izraz terapevtsko jahanje oziroma hipoterapija, kar je manj natančno. Razlikovati moramo področje pedagoške in športne uporabe jahanja od medicinske uporabe. Prvi dve področji imata predvsem psihosocialni pomen, medicinsko pa želi z gibalnimi vajami izboljšati funkcije notranjih organov in lokomotorne aparata. Od specifičnih potreb posameznika in od narave motnje je odvisno, katero izmed treh področij terapevtskega jahanja bomo v praksi izbrali.

2.1 Specialnopedagoško jahanje/voltižiranje

Specialnopedagoško jahanje/voltižiranje je eno izmed treh osnovnih področij terapevtskega jahanja. V izvirniku se imenuje "Heilpädagogische Voltigieren und Reiten", kar v prevodu pomeni zdravilno pedagoško jahanje. Rommel (1994, s. 9) ga uvršča med

pedagoško-psihološke intervencije. S posebej usposobljenim konjem se pri osebah z učnimi težavami, motnjami vedenja, pri duševno in emocionalno motenih ter pri osebah z motnjami v zaznavanju s to dejavnostjo uvajajo učni procesi, pospešujejo pozitivne spremembe vedenja in vpliva na njihovo senzibilnost (Wingate, 1981). Dejavnost izvajajo posebej usposobljene osebe z zaključeno poklicno izobrazbo na področju posebnega šolstva, psihologije ali socialne pedagogike. Predpogoj za izvajanje so teoretična znanja o osnovnem strokovnem področju, dodatno pa znanja o tem, kako pravilno ravnati s konjem, kako vplivati nanj, prepoznati njegovo govorico ter kako vzpodbuditi sodelovanje med konjem in osebo s posebnimi potrebami. V tej dejavnosti se izrisuje kombinacija jahalne športne vsebine in ravnanje s konjem ter njegov vpliv na človekov telesni, duševni, duhovni in socialni položaj. (Petrovič, 1994, s. 46)

2.2 Kako poteka jahanje?

Program se izvaja kot aktivni trening skupine in je sestavljen iz dveh delov: voltiziranja in samostojnega jahanja ter vseh aktivnosti, ki so povezane s konjem (nega konja, sedlanje, zauzdanje, skrb za konja v hlevu - čiščenje, ipd..)

Voltiziranje (franc. voltigner iz voltiger-skakati, frfotati - pomeni telovaditi na dirjajočem konju ali na telovadnem orodju, hoditi po vrvi). Pedagog, ki je v najboljšem primeru tudi jahalni inštruktor, ima na dolgo vrv (lonžo) pripetega konja. Otrok ali mladostnik sedi na konju in med različnimi načini konjskega hoda izvaja predvsem vaje za ravnotežje. Pri tem ne vpliva na vodenje konja, konja usmerja le pedagog sam. To pomeni, da ga z glasom, lonžirnim bičem, in lonžo usmerja v velikem krogu okoli sebe. Konja lahko hkrati jahata dva učenca ali celo trije, odvisno je od teže učencev in zmogljivosti konja. Ostali udeleženci skupine celotno dogajanje pozorno spremljajo in se na ta način učijo. Eden od pomembnih ciljev tovrstnega skupinskega dela je spodbujanje skupinskih procesov (sodelovanje, kohezivnost, način nastajanja pravil, prilaganje skupini in konju ...).

Pri **samostojnem jahanju** učenci konja sami usmerjajo z lastno

težo, vaje in nogami. Z drugimi besedami, sami morajo konju dopovedati, kaj naj naredi, oziroma kako in kam naj gre. Jahanje lahko poteka individualno ali skupinsko, odvisno od potreb, ki jih ima posameznik ali skupina. Izvaja se na večjem, večinoma pravokotnem, odprtem ali zaprtem jahališču (jahalnici) in v naravi (terensko jahanje). Sestavni del tega programa je tudi opravljanje celotne oskrbe konja, kjer je poudarek na ustvarjanju vezi človek-žival. V tem delu specialnopedagoškega jahanja so zastavljeni cilji usmerjeni na interakcijo med posameznikom in konjem ter na interakcijo med posameznimi člani skupine. Pri specialnopedagoškem jahanju/volitižiranju sta v ospredju vzgojni in športni poudarek, pri obeh gre za dejavno interakcijo med konjem in osebo. Pri hipoterapiji - terapevtskem jahanju je v ospredju zgolj gibanje na konju in vpliv na bolezenske simptome - povezane z gibalnimi sposobnostmi.

3. Možni učinki jahanja

Glede na ugotovitve pionirjev terapevtskega jahanja lahko učinke razdelimo v tri skupine: **psihološko, socialno in fizikalno** (Burja, 1994, s. 22)

3.1 Psihološki učinki

● Izboljšanje samozavesti in podobe o sebi

Številne raziskave potrjujejo, da je stalna udeležba pri telesni dejavnosti (med katere sodi tudi jahanje) povezana z boljšim psihičnim zdravjem. Ljudje se po aktivnosti "počutijo boljše", izboljšata se njihovo samozaupanje in samopodoba, povečuje se njihovo samovrednotenje.

Osebe s telesnimi motnjami so največkrat prisiljene k nedejavnosti, saj je okoli njih toliko specializiranih ljudi, ki jim pomagajo - jih hranijo, umivajo ipd.. Nikoli ne morejo sami poskrbeti zase ali za druge. V svojem življenju so se naučili, da so le redke aktivnosti, v katere se lahko dejavno vključujejo. To poraja občutja nesposobnosti za izvajanje kakršnekoli športne dejavnosti. Sami sebe doživljajo kot

osamljene, nemočne opazovalce, ločene od svojih vrstnikov. Tako se sčasoma razvijejo občutki lastne manjše vrednosti. V socialnem jazu se čutijo manj primerne in vredne v stikih z drugimi. Svoje vedenje in dejavnost vidijo kot manj ustrezno. (Tušak, 1999, s. 43) Vsa ta negativna doživljanja samega sebe vodijo k slabši socialni vključenosti. Lahko postanejo odklonilni, sramujejo se stikov in se potegnejo vase. Na prvi pogled se zdi nastala situacija brezizhodna. Ko takšnim osebam omogočimo bolj samostojno življenje, se začne njihovo samodoživljanje spreminjati. Med različne dejavnosti, ki jih aktivirajo, sodi tudi jahanje. Jahanje je ena izmed aktivnosti, ki osebam, oviranim pri gibanju, daje občutek, da se lahko gibljejo brez pomoči drugih, od katerih so v vsakdanjem življenju odvisni. Ko je invalid na konju, ugotovi, da so noge konja nadomestek za njegove, in v tem pogledu ni nič drugačen od drugih. Spozna, da lahko za konja tudi skrbi, ga hrani, čistij se ukvarja z njim in ga celo pripravi do tega, da sledi njegovim navodilom. Tako tudi s to dejavnostjo postane manj odvisen. Jahanje in skrb za konja prekine t.i. "naučeno nemočnost". Včeraj le nemočni opazovalec postane aktivni udeleženec. V športni aktivnosti, ki je v širšem sociokulturnem okolju cenjena, upoštevana in celo občudovana se spremeni tudi njihova samopodoba in s tem tudi motivacija. Jezdec lahko sebi in drugim dokazuje, da je sposoben nečesa, kar so zmožni zdravi ljudje, da jim je enak v smislu: "Tudi jaz zmorem". Ker je od ravni samospoštovanja odvisen tudi človekov odnos do drugih ljudi (Tomori, 1990, s. 21), se s spremembo samospoštovanja, spremeni tudi invalidov odnos do okolice.

Tudi za otroke in mladostnike s težavami v socialni integraciji so jahanje in vse ostale dejavnosti, ki so povezane s konjem, koristna spodbuda za gradnjo ustrežnejšega samospoštovanja in pozitivnejšega odnosa do sebe. Sprožijo se odločilni premiki v življenjskih navadah in preprečuje se socialna izoliranost. Zato niso redke ustanove za mlade po svetu, ki med redne dejavnosti vključujejo tudi jahanje. Jahanje je naravno-športna aktivnost, ki daje vedenjsko motenim otrokom in mladostnikom možnost potrditve, uveljavljanja na socialno sprejemljiv način. Obvladati konja, ki je že od nekdaj simbol moči, metaforično pomeni biti sposoben, pogumen, močan, velik, kar ne

nazadnje pomeni: sem uspešen in enak drugim. Na ta način pa se tudi hitreje vzpostavijo pozitivne socialne izkušnje, kar pripelje do pozitivnih sprememb v "socialnem jazu".

Tudi v "telesnem jazu", ki kaže subjektov pogled na lastno telo (telesni videz, zdravstveno stanje, sposobnosti), prihaja do pomembnih sprememb. Predstava o lastni zunanji podobi vpliva na človekovo vedenje in njegovo samovrednotenje, na njegovo doživljanje drugih in na odnose z njimi. (Tomori, 1990, s. 16) Ker je predstava o lastnem telesu povezana z doživetjem lastne splošne vrednosti in zmogljivosti, daje jahanje, ki je zahtevna in visoko cenjena športna dejavnost, mladini in otrokom s posebnimi potrebami neposredno izkušnjo lastne sposobnosti, posredno pa splošnega zadovoljstva in zadoščenja. Izkušnja obvladane šibkosti in premagane nemoči na telesnem področju zmanjša možnost podcenjevanja in vdaje na drugih področjih in spodbuja k prizadevanju zase tudi na druge načine in po drugih poteh.

● **Pridobitev občutka zadovoljstva in izboljšanje neugodnega razpoloženja**

Prvo navezovanje stikov s konjem je individualno zelo različno, pa tudi skrb za konja in samo jahanje dajejo občutek zadovoljstva, ki je nenadomestljiv. Gibalni dialog, ki nastane med jezdecem in konjem, sproži doživljanje posebnega veselja in občutek ugodja. Na ugodno razpoloženje spodbudno delujeta tudi telesna in duševna sprostitve, občutje bližine s samim seboj in zadovoljstvo ob premagovanju telesnega napora. Vsak, ki ima podobne izkušnje, dobro ve, kako med jahanjem izginejo nadležne misli, ki utesnjujejo in mučijo. Zgolj prijetna družba konja pomaga odvrniti pozornost od zoprnih tem, ki so izvor tesnobe in bojazni.

● **Zvišanje motivacije**

Jahanje in z njim povezane aktivnosti vzbujajo v otroku/mladostniku s posebnimi potrebami pozitivno čustvovanje (ugodje, veselje, simpatijo, zadovoljstvo, estetski užitek). Znano je, da čustva in čustvena stanja vplivajo na naše obnašanje kot močan motivacijski dejavnik. Ena izmed značilnosti otrok/mladostnikov s posebnimi

potrebami je, da se za stvari hitro navdušijo, a ne vztrajajo. Potrebujejo veliko vzpodbud, kar zahteva od pedagoga veliko mero senzibilnosti in strokovne spretnosti, da pri obravnavi izzove, spodbudi in obdrži voljo za učenje. Bistvena je izkušnja uspeha, kar omogoča, da otrok vidi svoj napredek. Za otroka in mladostnika je velik uspeh že, če konj, ki je večji in močnejši kot on, odgovori, se odzove na vodenje.

- **Izboljšanje prostorske predstavljalivosti**

Svet je s konjskega hrbta videti drugačen, kar je za otroka nova izkušnja. Z različnimi vajami in igrkami na različnih straneh konjevega telesa izboljšamo orientacijo v prostoru.

- **Večanje koncentracije in pozornosti**

Začetno jahanje in kasneje samostojno vodenje konja zahtevata od jezdeca dobršno mero koncentracije. Jezdec mora biti pozoren na konja, njegovo gibanje in mora žival primerno vzpodbujati.

- **Usmeritev zdrave agresivnosti in sposobnost zdrave uveljavitve**

Poznano dejstvo je, da šport in sistematična telesna dejavnost učinkovito zmanjšujeta potrebo po neustreznem, škodljivem in socialno nesprejemljivem vedenju, ker dajeta možnosti zdrave uveljavitve, hkrati pa nudita učitelju ugodne priložnosti za učinkovito vzgojno delo. Težnja po veljavi, biti "nekaj" v okolju, v katerem posameznik živi, je ena izmed temeljnih potreb vedenjsko motenih otrok in mladostnikov, toda uveljaviti se ne znajo na primeren način. Z jahanjem, ki zahteva temeljito telesno dejavnost, pridobijo izkušnjo, da je agresivnost lahko tudi konstruktivna in nerazdiralna. Neškodljiva samopotrditve, ki jo z njo dosežejo, in prijetna sprostitve energije, ki jo jahanje omogoči, sta dodatni spodbudi, da agresivnost usmerjajo v ustvarjalnost in z njo dosegajo zadoščenje.

3.2 Socialni učinki

- **Razvijanje prijateljstva**

Jahanje ni šport kot so drugi športi. Pri njem imamo stik s konjem,

ki je živo bitje. Ukvarjanje s konji, njihovo spoznavanje, čiščenje in oskrbovanje prinašajo prav toliko veselja kot jahanje samo (Marzinek-Spath, 1993, s.11). Med konjem in otrokom se vzpostavi posebno razmerje, ki je enkratno in neponovljivo. Lahko bi mu rekli tudi prijateljstvo. Konj je lahko otroku in mladostniku pomembna "socialna opora", ki ima pred tisto, ki jo nudijo ljudje, nekatere prednosti. Žival daje občutek brezpogojnega sprejetja, ne obsoja, ne kritizira, kakor to delamo ljudje. Naklonjenost je pomemben vir veselja, ki ga konj lahko prinese. Med otrokom in konjem se razvije odnos brez konfliktov, ki se prenaša na sočloveka. Ko komunicira s konjem, se pripravljenost na kontakt začne vzpostavljati tudi v odnosu do pedagoga in drugih članov skupine. Tudi pri posameznikih, ki so odklonilni in se sramujejo stikov, sproži konj željo po pogovoru o njem, oziroma o jahanju ter tako posredno sproži željo po komuniciranju z ljudmi.

● **Odločnost in potrpežljivost**

Odločnost in potrpežljivost sta potrebni predvsem v začetnih urah, ko se otrok uči prvih korakov. Vedenjsko moteni otroci morajo pri jahanju pokazati pogum, naučiti se morajo podrejati, usklajevati svoje potrebe in zahteve z drugimi. (Mielke, 1989, s. 140)

● **Samodisciplina in koristna izraba prostega časa**

Spoznavanje konja in delo z njim zahtevata določeno mero discipliniranosti, predvsem zaradi varnosti. Otroci se morajo naučiti obzirno vesti do živali, če hočejo, da je sodelovanje z njo prijetno doživetje (npr. če nočejo, da jih ta vrže s hrbta). Vsi poskusi odpravljanja delikventnega vedenja so zasnovani na načelu, da ima mladina vedno več prostega časa, ki ga preživlja brezciljno in nerazumno. Prosti čas jim ne pomeni razbremenitve od dela in naporov, največkrat gre za pravo dolgočasje in praznino, v kateri ne vedo, kaj početi niti jo ne znajo napolniti s pravo vsebino in smislom. Vsebine, ki jih umeščamo v njihov prosti čas, morajo biti pozitivne v tem smislu, da doprinašajo k osebnostni rasti in ne narobe (Zalokar-Divjak, 1996, s. 114). Jahanje je športna aktivnost, ki je za otroke in mladino še posebej privlačna in prijetna. Razmeroma hitro jo vzljubijo,

in tudi če ne jahajo, se prav radi zadržujejo v bližini konj. Na ta način svoj čas koristno in smiselno izrabijo in to pod vodstvom pedagogov, ki so usposobljeni za delo z mladimi.

3.3 Fizični učinki

Fizične učinke bom predstavila zgolj kratko, saj sodijo predvsem v medicinsko uporabo jahanja. Med fizične učinke sodijo: normalizacija mišične napetosti, vpliv na samodejne odzive drže in gibanja, izboljšanje koordinacije gibanja, vpliv na obseg gibljivosti sklepov, krepitev mišične moči, izboljšano delovanje kardiorespiratornih funkcij.

S terapevtskim jahanjem vplivamo tudi na razvoj senzomotorične integracije. Pri jahanju otrok ves čas sprejema enakomeren tok čutnih dražljajev: dražljaje tipa (globoka in površinska senzibiliteta), propioceptivne dražljaje (ki jih vzpodbuja celotno jahalno gibanje), vestibularne dražljaje (krožno in linearno gibanje) in vidne, slušne ter vohalne dražljaje.

4. Jahanje kot medij socialnopedagoških intervencij

Cilj specialnopedagoškega jahanja/voltižiranja je, da s pomočjo konja vzgajamo in prevzgajamo. Pri tem izhajamo iz razumevanja, da je odklonsko vedenje posledica napačnega socializacijskega razvoja ter da ga je mogoče s primernim vzgojnim vplivanjem (pre)oblikovati in (pre)usmerjati. Odklonsko vedenje posameznika je mogoče umestiti v zanj in za družbo bolj učinkovite vedenjske oblike, kar poimenujemo resocializacija (Scheipl, 1993, s. 108). Zamisel, da lahko konja uporabimo kot učinkovito orodje vzgoje oziroma kot ustrezen pripomoček vzgojitelju, izvira iz opazovanj in izkušenj praktikov, kot so Baum, Gäng, Klüwer, ki preučujejo vlogo konja in jahanja pri socialno prizadetih otrocih in mladostnikih. Baum (1980, s. 29) navaja, da je bilo mogoče pri otrocih/mladostnikih z odklonilnim in odbijajočim obnašanjem s pomočjo konja zadovoljiti

prirojeno potrebo po ljubezni in pripadnosti ter v njih prebuditi občutek odgovornosti.

● Vez med človekom in konjem

Otroci imajo naravno nagnjenje do živali. Predvsem domače živali ustvarjajo socialno vzdušje, ki je nevsiljivo, polno življenja in veselja. K živalim pogosto lažje pristopijo kot k človeku. Poniji in konji so pri tem nekaj posebnega, ker nudijo veliko različnih možnosti - pustijo se opazovati, čistiti, negovati, krmiti, jahati, zahtevni so v igri, polni so otroške igrivosti, so ustrežljivi in ljubeznivi (Gäng, 1983, s. 23). Konji so v svojem obnašanju stalni in zanesljivi. Če poznamo lastnosti dobro vzgojenega (dresiranega) konja, lahko njegovo obnašanje dokaj dobro predvidimo. Pri tem so izključene nepredvidljive situacije, ko se konj česa ustraši. Konji svojega obnašanja zlepa ne spremenijo, tudi če so obdani z živahno družino otrok.. Izkušnje potrjujejo, da se lahko dobro "vživijo" v človeka, so obzirni, imajo instinkt varovanja otrok. Znani so primeri, ko so konji obstali, če so začutili, da bi lahko otrok padel z njihovega hrbta. Imajo občutek za glas in počutje. Reflektirajo gotovost in mir, toda tudi strah, nemir, nestrpnost ali napačno ravnanje. Pogosto pokažejo čustveno zadržanost do človeka, se ne vsiljujejo, temveč pustijo, da jih "snubimo" (ogovarjamo, trepljamo). Ta lastnost je še posebno pomembna za vzgojni proces. Jahalec si mora konjevo naklonjenost postopoma pridobiti, kar pomeni, da lahko preteče veliko časa preden spoznamo, kaj ima rad in kaj ne. Zaradi tega je toliko bolj močno doživetje, ko se pridobi njegova naklonjenost. Konj človeka navaja k pozornemu opazovanju in analizi. Konji se odzivajo pristno, kar vzpodbuja podobne odzive pri človeku.

Konj se na človeka odziva odvisno od tega, kako se mu ta približa: negotovo, samozavestno, prestrašeno, napadalno itd., vendar vedno ustrezno svoji vrsti. Se ne maščuje, tudi ne kaznuje v človekovem pomenu besede. Konj je po naravi dobrodušen, vendar se žival, ki ima slabe izkušnje, odziva tudi negativno. To od človeka zahteva občutek za pravilno in pristno ravnanje z njim. Ta izkušnja je pomembna pri otrocih/mladostnikih z vedenjskimi težavami, saj spoznajo, da njihovo odklonilno vedenje ni potrebno in da negativne

reakcije vodijo do negativnih posledic. (Baum, 1980, s. 30)

Konj se ne odziva samo na enega člana skupine, temveč na celotno skupino, na njeno skupinsko dinamiko. Občuti, če v skupini prihaja do agresivne napetosti (npr. konj poskuša od take skupine oditi stran). Ta sposobnost lahko pomaga pri terapiji, saj je lahko indikator splošnega razpoloženja (Klüwer, 1994, s. 14). Tudi odraslega, ki je mentor in vodja te dejavnosti, delo s konjem preoblikuje: prisili ga, da je pri ravnanju z drugim živim bitjem pristnejši, da je njegov govor skladen z govorico telesa, sicer konj ne bo sledil njegovim pozivom.

5. Potek učno-vzgojnega in socializacijskega procesa

Procesov socialnega učenja ne pogojuje le dosegljivost ali nedosegljivost norm, ampak čustvena vrednost oseb, ki norme posredujejo. Pomembna je tudi atraktivnost nosilcev identifikacijskih vzorov. Socialno učenje (v smislu prevzemanja socialno sprejemljivih oblik funkcioniranja) ne more biti uspešno, če ni primerne čustvenega odnosa med otrokom in nosilcem norme. Atraktivnost identifikacijskega vzora pa ni določena zgolj z njegovimi individualnimi karakteristikami, ampak tudi z njegovim statusom v širšem socialnem okolju (Bregant, 1987, s. 40). V kolikor naj bi potekali učni procesi v smislu (re)socializacije s pomočjo živali in če pri tem upoštevamo pravkar omenjeno Bregantovo tezo, potem bi morala le-ta biti takšna, da bi nudila vsestranske interakcijske možnosti, v katerih bi se zgradil ustrezen emocionalni odnos, ta pa bi vplival na otroka v smislu avtoritete in spoštovanja. Le na podlagi tega bi se lahko pri otroku uresničeval proces vzgoje.

Socializiranje je v tesni povezavi s prazaupanjem, kar pomeni, da pri otroku vzpostavimo odnos, kakršen je med otrokom in materjo. Prazaupanje žene otroka k temu, da dojame merila svojega okolja in se po njih ravna. "Težko vzgojljivi" otroci tega prazaupanja nimajo. Druženje s konjem ima pri procesu socializacije pomembno vlogo. Posebej pri ljudeh, ki nimajo zaupanja v sočloveka. Konj lahko postane vmesni člen pri pripravi za izgraditev zaupanja do sočloveka (Klüwer,

1988, s. 10). Ta funkcija gradi na občudovanju, ki ga žival sproži v človeku, še posebno pri otroku. Konj ne nudi samo možnosti udejstvovanja v smislu socialne interakcije, vpliva na psihične procese, ki "socialne luknje" pri motenih socializacijskih procesih "zakrpajo". Na račun raznolikih motivacij, ki jih sproži konj, se sprožijo učni procesi, ki se lahko prenesejo na ostala otrokova življenjska področja. (Baum, 1980, s. 30)

● Učenje z opazovanjem

Učenje z opazovanjem je po metodi zamenjam/zamenjaš elementarni proces, ki poteka pretežno podzvestno. Bandura (v Lamovec, Rojnik 1978) imenuje učenje z opazovanjem posnemovalno (imitativno) učenje. Po njegovem mnenju se posameznik večine svojega vedenja nauči s posnemanjem vzornikov. Najprej so to starši, kasneje postane pomembnejši vpliv vrstnikov. Pomembno vlogo igrajo tudi simbolični vzorniki, ki jih posredujejo sredstva množičnega obveščanja. Največji vpliv imajo vzorniki, ki jih posameznik visoko ceni ali se z njimi enači. S posnemanjem se posameznik ne nauči le posameznih oblik vedenja, temveč tudi splošnih vedenjskih strategij, ki jih uporablja v najrazličnejših situacijah (Lamovec, Rojnik 1978, s. 39). Pozitivno vedenje vzgojitelja ali soudeležencev povzroči pozitivno vedenje pri otroku. Učenje z opazovanjem se najbolje izkaže v prijaznem (toplem) vzdušju, z dodatno verbalno ali neverbalno pomočjo pedagoga (pozitivno ojačevanje). Bandura (prav tam) pravi, da splošno čustveno vznburjenje skupaj s spoznavnimi mehanizmi (pretekle izkušnje, pričakovane posledice) samo v prijetnem vzdušju sproža željene oblike vedenja (povečana dejavnost, ustvarjalno reševanje problemov...). Pri jahanju je bistvenega pomena, da otroku izberemo ustreznega konja, primernega inštruktorja jahanja (v najboljšem primeru je to vzgojitelj sam) in primerno jahalno okolje (odprto ali zaprto jahališče, terensko jahanje). Učitelj na konju demonstrira vedenje, ki ga bo učenec posnemal. Ne uporablja verbalnih navodil, temveč pokaže, kaj želi in kako se to naredi. Otroke/mladostnike opogumi z besedo, dotikom, lastnim zgledom. To naj se dogaja v toplem, zaupljivem in prijaznem vzdušju, vendar v okviru določenih meril. Manjše napake naj pedagog spregleda,

opusti kazni, razen v primeru, ko je potrebna korektura konja. Upoštevamo že najmanjši uspeh pri otroku in bolj poudarjamo uspeh kot neuspeh (Kremžar, 1992, s. 31). Učenec ima tako dvojni model vzgledovanja - opazuje učiteljevo vedenje in vidi, da konj uboga pedagoga, da ga je voljan poslušati, mu zaupati. Tako spozna, da žival svojo vlogo mirno sprejme in jo izpolnjuje. V tem čustveno toplem vzdušju, v katerem je mogoča identifikacija, se učenec podzavestno uči. Tak način učenja se lahko izvaja tudi v skupini. Ko učenci skupaj jahajo, se med seboj opazujejo in tako prihaja do skupinskega učenja. Pri tem ne smemo pozabiti, da je skupina sestavljena iz posameznikov z različnimi potrebami, ki se jim moramo prilagoditi. Člane skupine lahko porazdelimo v posamezne podskupine, ki opravljajo različne dejavnosti (jahanje, nega konja, krmljenje, čiščenje hleva...). Tako dosežemo, da so ves čas zaposleni ne glede na to, ali trenutno jahajo ali ne. Nobena druga žival ne nudi toliko različnih možnosti zaposlovanja kot konj (Baum, 1980, s. 30).

● Učenje na podlagi izkušenj

Pri neposrednem učenju posameznik spontano preizkuša različne oblike vedenja, od katerih nekatere privedejo do zaželenega učinka oziroma so pozitivno okrepljene, druge pa do učinka ne privedejo ali pa imajo negativne posledice in so negativno ojačene. Slednje posameznik kmalu opusti (Lamovec, Rojnik 1978, s. 39). Pri izkustvenem učenju mora vzgojitelj delo vseh učencev oblikovati tako, da so v skupini vsi aktivni in se v delo prostovoljno vključijo. Tako ne prihaja do agresivnih izpadov in kar je najpomembnejše, pri delu otroci občutijo zadovoljstvo. Vzgojitelj mora poskrbeti, da vzpodbudi te občutke. Postopoma postanejo ti občutki pomembnejši od verbalne pohvale vzgojitelja. Tako bo okrepljeno tisto učenčevo vedenje, ki povečuje zadovoljstvo s samim seboj ter povečuje občutek lastne vrednosti. V skupini se to še bolj odrazi, ker se otrok lahko postavi tudi pred ostalimi udeleženci. Pripravljenost otroka/mladostnika za delo se pokaže v naporu, ki ga otrok vloži v jahanje in ostalo delo, povezano s konji. Pri teh aktivnostih do agresivnosti skoraj ne pride, kajti otroci/mladostniki kmalu ugotovijo, da so pri konju stvari vedno vzajemne - kar pomeni, da sam s svojim vedenjem vplivaš na to,

kako se bo konj vedel do tebe in na kakšen način bo sprejemal tvoje pobude. Tako se otroci/mladostniki že iz samozaščitnih razlogov obnašajo primerno (če želijo, da jih konj ne vrže s svojega hrbta, se morajo do konja tudi ustrezno obnašati).

Konj s svojo občudovanja vredno veličino in s svojim za vrsto značilnim obnašanjem zbuja pri mladostniku spoštovanje, postopoma pa tudi zaupanje. Takoj ko premaga začetni strah in "zleze" na konjev hrbet, se počuti pripravljenega, da ga bo žival nosila naokoli in da bo na njej izvajal različne vaje (se ulegel konju na hrbet, stegnil noge, vzdignil roke). Konj in jahalec začneta komunicirati podobno kot plesni par, pri katerem eden vodi, drugi pa mu sledi (Klüwer, 1988, s.10). V tem procesu učenja in posnemanje je mladostnik zlagoma pripravljen sprejeti pomoč (napotke, priporočila, predloge) vzgojitelja, saj spozna, da brez teh ne more ustrezno vplivati na konja. Tako postane vzgojitelj postopoma tisti, na katerega se lahko gojenec nasloni in mu zaupa brez bojazni, da ga bo v naslednjem hipu zavrget. S pomočjo konja je možno vzpostaviti pozitiven stik med mladostnikom in vzgojiteljem. Konj ima vlogo nekakšne avtoritete, ki pri otroku/mladostniku sproži spoštovanje in identifikacijo, s tem pa omogoči, da neovirano "steče" proces učenja. To je lahko prvi korak pri (pre)oblikovanju otrokove/mladostnikove osebnosti, ko bo konja zamenjal sočlovek in jahanje zamenjalo socialno sprejemljivo obnašanje.

● Kako konj motivira?

Ključnega pomena pri vseh učnih procesih je motivacija. Zaradi naraščajoče navdušenosti nad konji pri otrocih in mladini lahko prav jahanje in skrb za konje postane sestavni del preusmerjanja aktivnosti in motiviranje za utrjevanje primernih vedenjskih oblik. Posebna motivacija, ki jo ima konj za mlade, nastane zaradi spoštovanja, ki ga konj pri njih uživa, možne identifikacije, ter konjeve naklonjenosti do otroka/mladostnika. Ta motivacija je posebno močan čustveni temelj, ki je sestavljen iz naslednjih čustev: spoštovanja, strahu, občudovanja ali ljubezni. Zaradi naklonjenosti, telesne velikosti in čustvene zadržanosti uživa konj pri otrocih/mladostnikih neko vrsto avtoritete, ki jo s spoštovanjem sprejemajo. Ljubezen, avtoriteta in

spoštovanje pa so predpogoj za uspešen potek vzgojnih in učnih procesov.

Motivacija je v možnosti jahanja in voltižiranja. Jahati oziroma voltižirati pomeni: gibati se (potovati), pustiti se nositi, paziti nase (varovati se). Pomeni pa tudi: biti ponosen, potrditi se, nekaj obvladati, biti večji kot drugi, nadzorovati gibanje telesa v "sodelovanju" z gibanjem konja. Skrb za konja nudi veliko interaktivnih možnosti. Otroci/mladostniki sprejmejo dela, povezana s skrbjo za konja, kot potrebna in samoumevna. Te dejavnosti pri njih izgubijo "status" dela. Ker so rezultati dobro vidni in takojšni, je početje motivirano. Še na en vidik je potrebno opozoriti. Otroci/mladostniki iz različnih domov, zavodov, socialno odrinjenih okolij, običajno niso imeli opravka z "lepimi stvarmi" in z "lepimi ljudmi". Konj velja za lepo žival, ki jo je z nego mogoče še polepšati. Občutek imeti opravka z lepo "stvarjo" in imeti možnost "stvar" še polepšati nudi duševno zadovoljitev. Tudi jahanje samo je estetsko, je čutno ter se kaže kot harmonija med jezdecem in konjem. Otrok/mladostnik se lahko v tej luči, s pomočjo konja, vidi in čuti lepega. Jahanje pa omogoča mladostniku tudi, da spremeni okolje. Mladi, ki so zamorjeni z različnimi obravnavami, imajo težave doma ali v šoli, lahko doživijo s spremembo okolja povsem nove impulze. Že same priprave na jahanje (preoblačenje, vožnja do hleva) lahko sprožijo takšno koncentracijo, da otroci/mladostniki na probleme pozabijo. Jahalno okolje nudi možnosti za nova doživetja: hlevi, jahanje v naravi, vse to daje občutek svobode. To več njihov življenjski prostor ter izboljšujejo življenjsko kakovost. Bolj ko je okolje raznoliko in nudi veliko novih možnosti, manj je izpadov destruktivne agresivnosti. (Baum, 1980, s. 32)

6. Sestavine programa specialnopedagoškega jahanja/voltižiranja

Program ne zajema le ur voltižiranja in jahanja, temveč tudi oskrbo konja, čiščenje hleva in vzdrževanje jahalne opreme. Slednje dejavnosti so prav tako pomembne in imajo velik vzgojni vpliv. Od emocionalnega stika med jahalcem in konjem je odvisno, ali bo otrok/

mladostnik premagal morebitni strah in napetost, si pridobil pozitivne izkušnje s konji, ki ga bodo vodile k temu, da bo zaupal konju, terapevtu in kasneje tudi širši okolici.

● Nega konja

V prvi vrsti gre tu za vzgojno delo - redno zaposlitev s konjem ali ponijem. Večini otrok/mladostnikov z vedenjsko in osebnostno problematiko manjka zdrav odnos do narave. Hkrati s tem jim manjka vpogled v življenjski cikel živega organizma. Le redki od njih so imeli možnost skrbeti za odvisno bitje: ga krmiti, negovati, spoznati, doživeti in biti zanj tudi odgovoren. Pri specialnopedagoškem jahanju velja temeljno pravilo: najprej je treba zadovoljiti zahtevam in potrebam živali, šele nato svojim potrebam. V skrbi za konja nastanejo pristne in trdne vezi med človekom in živaljo. Vse to pa se ne zgodi kar samo od sebe, temveč zahteva priprave, načrte in njih izvajanje. S tem otroke/mladostnike navajamo na red in disciplino. Odrasli naj pri teh opraviilih otroka skrbno spremlja, mu pokaže, kako se kaj naredi, in vedno pohvali, ko otrok uspe in vztraja. Veliko vrednost za



ustvarjanje pozitivnih stikov in skupinske dinamike ima medsebojna pomoč med vsemi udeleženci jahalne skupine. Seveda, ob dani možnosti dogovora in pogovora med vsemi udeleženci, vključno s pedagogom. (Gäng, 1983, s. 29)

● Odnos do konja

Vsakdo, ki pride v stik s konjem, začuti potrebo, da bi z njim vzpostavil odnos. Konjevo naklonjenost pa ni preprosto pridobiti. Za vzpostavitev takšnega odnosa je potrebno vložiti veliko truda in senzibilnosti. Če konja opazujemo in poskušamo razumeti, si pridobimo njegovo zaupanje. Ob tem ugotovimo, katerih točk se moramo dotakniti, da ga pomirimo ali pripravimo za delo. Žival, s katero vzpostavimo tak odnos, bo z nami sodelovala in bo prostovoljno delala tudi stvari, ki so ji sicer neprijetne. Konj, ki človeku zaupa, se mu popolnoma prepusti (Borelle, 1999, s. 25). Vsekakor se takšen odnos ne da prisiliti. Pomembno je, da je konjev značaj in tudi njegovo gibanje že dobro preizkušeno, ker s tako živaljo lažje delamo in z njo tudi veliko hitreje zgradimo globlji odnos.

● Faza prilagajanja

Za pedagoški program jahanja je izrednega pomena ustrezno in načrtno uvajanje. Pri procesu uvajanja je pomembno delo s starši, saj so za vsakega otroka/mladostnika zelo pomembni in od njih je v marsičem odvisna možnost ustrezne obravnave vedenjsko problematičnega otroka/mladostnika. Med starši običajno prevladuje mišljenje, da se jahanja in konjskega okolja ni potrebno učiti, ker so te dejavnosti enostavne. K temu lahko prištejemo tudi njihovo zmotno predstavo o tem, da je konj nekaj čudovitega, da je potrebno otroka samo "posaditi" na konja in že so vse težave odpravljene. Takšnim napačnim predstavam se lahko upremo tako, da starše povabimo, da si skupaj z otroki ogledajo uro jahanja. Starše je treba seznaniti s tem, na kakšen način lahko konj in njegovo okolje pripomoreta k izboljšanju otrokove/mladostnikove motnje in koliko je otrok sam voljan sodelovati pri izgradnji naklonjenosti med njim in živaljo.

V fazi emocionalnega pristopa h konju oziroma navezovanja stika uporabljamo posebne situacije, v katerih je pedagogoovo vedenje

izrednega pomena. Otrok in konj naj se srečata v omejenem delu jahališča, v katerem konj ni privezan. Oba, otrok in konj naj bi se v gibanju počutila svobodno in se med seboj ne bi ovirala. Pedagog pri tem ne daje nikakršnih navodil, njegova naloga je, da dogajanje pozorno spremlja in opazuje. V dogajanje naj se vključi le v primeru, ko bi lahko postalo nevarno. Pozorno naj opazuje, usmerja in s svojim vedenjem umirja. Ta faza ponuja širok spekter različnih vsebin, ki jih lahko pedagog opazuje: Kako se konj in otrok obnašata drug do drugega? Ali otrok konja poimenuje z imenom? Se konja dotika, o njem razmišlja? Kako poteka stik med njima? Iz načina, kako se otrok obnaša do konja brez pedagogovih navodil in prigovarjanj bo razvidno, koliko sta se konj in otrok zbližala (Gang, 1983, s. 35). Poleg tega je lahko vzpostavljanje odnosa med otrokom in živaljo tudi test za doseženo stopnjo v resocializaciji (Redl, Winemann, 1984, s. 29). Vzpostavljanje odnosa med otrokom in konjem zahteva čas in potrpljenje. Sprejemanje, utrjevanje in izgrajevanje emocionalnih stikov s konjem ni nikoli zaključeno, dokončano. Vedno ga bo potrebno negovati in utrjevati, da bo postal še močnejši.

● **Prikaz poteka posameznega ure programa pedagoškega jahanja**

Vsako srečanje oziroma jahalna ura mora biti glede na postavljeni cilj vnaprej natančno načrtovana. V tabeli 1 je na levi strani prikazana možna dejavnost, na desni pa način njenega izvajanja.

7. Kaj mladim pomeni jahanje?

Da bi ponazorila navedene teoretične in praktične izkušnje, ki jih nudi jahanje nasploh in posebej specialno-pedagoško jahanje, sem v polstrukturiranem intervjuju mladostnike povprašala o njihovih izkušnjah s konji in z jahanjem. Pogovarjala sem se z sedmimi mladostniki iz zavoda v Kamniku (Zavod za usposabljanje invalidne mladine) in šestimi članicami ljubljanskega konjeniškega kluba.

Najprej me je zanimalo, kdaj so se prvič srečali s konjem, kakšna čustva je v njih to srečanje vzbudilo in kako doživljajo jahanje ter

skrb za konja (tabela 2).

Posebej me je zanimalo njihovo mnenje o tem, na kaj jahanje pri njih vpliva. Odgovore, ki sem jih dobila v polstrukturiranem pogovoru, sem smiselno razporedila v kategorije in ugotavljala, koliko sobesednikov je podalo odgovor, ki sodi v posamezno kategorijo.

Mladostniki obeh skupin doživljajo ob prvih srečanjih s konjem močan strah, ki pa postopoma upada, vzporedno z rastjo njihovih jahalnih spretnosti in vedno boljšega poznavanja konjeve narave. Naučili so se s strahom spoprijeti in ga tudi obvladati. Občutki, ki jih gojijo do konja, so pri obeh skupinah mladostnikov polni spoštovanja

Tabela 1: Prikaz ure programa po Gängu (1983, s. 48)

Dejavnost:	Način dela:
1. USTVARJANJE ČUSTVENIH VEZI MED OTROKOM IN KONJEM Čas: 10-15 min. Srečanje s konjem v različnih situacijah; pašnik, omejen prostor, ...	Bližina otrok/konj, brez vpliva pedagoga jahanja, možnost opazovanja zveze otrok/konj.
2. OSREDNJI DEL a) Zaposlitev s konjem - min. 30 minut b) Jahanje - 50 minut	Na tleh, na stoječem konju, na konju, ki je v koraku, v ograjenem prostoru; na vodenem konju, pri samostojnem jahanju.
3. POSLAVLJANJE IN OSKRBA Čas: okoli 10 min. Voditi konja v hlev, v izpust, na pašnik.	Pod nadzorom pedagoga jahanja ali pomočnika.
4. PISNO POROČILO	Napiše ga opazovalec, pedagog ali pa pomočnik; sistematično poda svoje stališče, mnenje, oz. vse, kar je pri troku/mladostniku pomembnega opazil.

in občudovanja, kar posredno vpliva na povečano motivacijo za nadaljnje učenje. Največji motiv za vztrajanje pri dejavnosti, je uspeh, ki ga mladostniki doživljajo pri jahanju. Zadovoljstvo ob doseženem cilju, občutek sreče in dvig samozavesti vplivajo na občutje večje lastne vrednosti.

Iz opisov prve in druge skupine lahko razberemo, da se vsi mladostniki po aktivnosti "počutijo boljše". Razvidno je tudi, da potreba po učenju vse bolj izhaja iz "hoteti", kar je bistveno za izvirno, svobodno odločanje in delovanje. Z drugimi besedami, učenje samo je zadosten objekt, ki vleče k učenju, v nasprotju z drugimi oblikami motivacije, ki potiskajo človeka in ga silijo k delovanju. Odgovori obeh skupin kažejo na pridobitev oziroma utrditev naslednjih osebnostnih lastnosti: dvig samozavesti in občutka lastne vrednosti; povečanje vztrajnosti, borbenosti, odgovornosti, samoobvladovanja, potrpežljivosti, izkušenosti, kritičnosti, občutljivosti za druge; omeniti velja tudi krepitev pozitivne slike o sebi, obvladanje napetih situacij in boljše opazovanje samega sebe in svojega okolja. Vse to so lastnosti, ki prispevajo k večji uspešnosti tudi na drugih življenjskih področjih.

Skoraj v vseh opisih je moč zaslediti povečano koncentracijo, zaradi katere mladi vsaj za kratek čas pozabijo na vsakdanje probleme. Razvidno je tudi, da jim konj nudi potrebno čustveno oporo, saj jih

Tabela 2: Čas prvega srečanja s konjem in občutja ob tem.

	Prvo srečanje s konjem:	Mladi v ZUIM:	Članice konjeniškega kluba
Kdaj se je to zgodilo?	v otroštvu pred dvema letoma pred tremi leti	2 4 1	6 0 0
Prva občutja ob srečanju?	strah spoštovanje občudovanje ljubezen	7 4 2 2	6 5 6 2
Doživljanje jahanja in skrbi za konja?	razbremenilno zanimivo, dinamično zabavno	3 3 2	4 2 0

Tabela 3: Posledice jahanja.

Na kaj jahanje vpliva?	ZUIM	Članice konjeniškega kluba
na soočanje s strahom	7	5
na dobro počutje	7	6
na motivacijo	6	5
na samozavest	5	5
na samopodobo	5	5
na doživljanje uspeha in samopotrditve	5	5
na opazovanje in samoanalizo	2	5
na občutek neodvisnosti	5	0
na telo	5	1
daje čustveno oporo	4	4
na oblikovanje čustvene vezi	4	3
na vztrajnost, borbenost	4	2
na usmerjenost v delo	4	0
na koncentracijo	3	4
na odgovornost	3	3
na empatijo	1	3
na dograjevanje samega sebe	2	3
na spremembo vedenja	3	1
na pridobitev jahalnih veščin	3	1
osmisli življenje	2	2
na druga življenjska področja	0	2
na sprožitev samozaščitnih mehanizmov	1	0
na pridobitev socialnih mrež prijateljev	1	0

večina pravi, da jih konj brezpogojno sprejema, medtem ko jih soljudje presoja in tudi kritizirajo.

Vpliv konja na izboljšanje telesnih funkcij poudarjajo predvsem mladostniki iz zavoda, kar je popolnoma razumljivo, saj gre za skupino mladostnikov, ki so ovirani pri gibanju in izboljšanje svojih telesnih funkcij toliko bolj vrednotijo. Mladostniki obeh skupin doživljajo jahanje kot dejavnost, ki jim prinaša v življenje sprostitve, razbremenitev in svežino, slednjo poudarjajo predvsem mladostniki iz zavoda. Kot so izrazili, jahanje prinaša v ustanovo dogajanje,

prispeva k bolj dinamičnemu življenju, prežene dolgčas in jih tudi zabava.

Med odgovori mladih iz obeh podskupin pa ni bistvenih razlik. Razliki, ki izstopata iz opisov, sta: pridobitev občutka neodvisnosti in želja po nadaljnji usmerjenosti v jahalne aktivnosti. Obe lastnosti so navedli mladi iz zavoda. Jahanje nudi mladim, ki so ovirani pri gibanju, prav to, kar najbolj potrebujejo – občutek neodvisnosti. Narediti nekaj, kar zmorejo "zdravi" ljudje, sami brez pomoči drugih, od katerih so v vsakdanjem življenju stalno odvisni. Pri jahanju lahko doživijo izkušnjo samostojnega gibanja. Dejavnost jim nudi možnost, da lahko skrbijo za konja, ga čistijo, hranijo. To veča njihov občutek moči in neodvisnosti, saj, kot sami pravijo, "biti sam na konju in ga sam usmerjati je poseben užitek, posebno doživetje".

Vzrok za močno izraženo željo po tem, da bi se z jahanjem ukvarjali tudi v prihodnosti, je pri mladih iz zavoda iskati v dejstvu, da se z jahanjem ukvarjajo šele nekaj let. Članice jahalnega kluba jahajo že od otroštva, zato je za njih ta aktivnost sestavni del preživljanja prostega časa. Razloge bi verjetno lahko našli tudi drugje, na primer v zavedanju mladostnikov iz zavoda, da željeno življenje v instituciji ni odvisno samo od njih, temveč tudi od drugih dejavnikov, na katere žal ne morejo vplivati. Jahanje in skrb za konja prekine pri mladostnikih, oviranih pri gibanju, tako imenovano "naučeno nemoč", kar pripomore h kakovosti njihovega življenja.

Ilustracija jasno pokaže, da konj ne izbira, na katerega posameznika bo pozitivno vplival. Vsem brez izjeme pomaga "zakrpati psihične luknje", ki so prevelike, da bi jih zmogli zakrpati sami, ali pretežavne, da bi jih zmogli zakrpati strokovnjaki. Kot je videti, konj pomaga "zdravim" posameznikom, kot pomaga posameznikom, ki so ovirani pri gibanju, in ne nazadnje, zakaj ne bi pomagal tudi posameznikom, ki so osebno in vedenjsko moteni.

Specialnopedagoško jahanje/voltižiranje vidim kot nevsakdanjo uporabno pedagoško možnost prevencije, ki bi lahko uspešno preprečevala nastanek vedenjskih težav in odklonskega vedenja. Pa tudi kot možnost terapije, katere cilji so usmerjeni v odpravljanje že nastalih motenj ali vsaj v njihovo ublažitev. Specialnopedagoško

jahanje bi moralo biti vraščeno v pedagoški pristop, pri čemer bi ga morali oblikovati kot dolgoročno, permanentno učenje, ki bi vsebovalo pripravo, izpeljavo in ponavljanje aktivnosti. Na žalost, pri nas primanjkuje ne le ustreznih ustanov, kjer bi se lahko izvajalo pedagoško jahanje, pač pa tudi ustreznega osebja in zadostnih sredstev. Vključevanje jahanja v specialno- in socialnopedagoško delo ima svoj pomen in zato si v bodoče tudi pri nas zasluži ustrezno mesto.

8. Literatura

- Baum, M. (1980). *Die besondere Eignung des Pferdes als Erziehungshilfe bei Störungen in Socialisationsprozessen*. Kuratorium für Therapeutisches reiten, str. 29-32.
- Borelle, B. (1999). Razumeti konjsko govorico. *Moj pes*, 7 (3), str. 12.
- Bregant, L. (1987). Disocialnost pri otrocih in mladostnikih. *Psihoterapija 15*, Medicinska fakulteta, Ljubljana.
- Burja, C. (1994). *Jahanje in uporaba konja v terapiji*. II. strokovno srečanje fizioterapevtov Slovenije: Društvo fizioterapevtov Slovenije, Ljubljanska regija, str. 43-49.
- Gäng, M. (1983). *Heilpädagogisches Reiten und Voltigieren*. München, Basel.
- Lamovec, T. in Rojnik, A. (1978). *Agresivnost*. Ljubljana: DDU Univerzum.
- Mielke, S. (1989). Terapevtsko jahanje. *Zdravstveno varstvo*, 28 (4-5), str. 139-141.
- Kremžar, B. (1992). *Posebna gibalna vzgoja s psihomotorično zasnovo*. Ljubljana: Zavod republike Slovenije za šolstvo in šport.
- Klüwer, C. (1988). Die spezifischen Wirkungen des Pferdes in den Bereichen des Therapeutischen Reitens. *Therapeutisches Reiten*, 15 (3), str. 4-12.
- Klüwer, C. (1994). Der therapeutische Einsatz des Pferdes unter psychomotorischen Gesichtspunkten. *Therapeutisches Reiten*, 21 (4), str. 14- 16.

Marzinek-Spath., E. (1993). Učim se jahati. Ljubljana: ČZP Kmečki glas

Petrovič, I. (1994). *Hipoterapija pri bolnikih s sklerozo multipleks*. IV. strokovno posvetovanje slovenskih fizioterapevtov: Društvo fizioterapevtov Slovenije, s.43-50.

Redl, F., Winemann, D. (1984). *Agresivni otrok*. Ljubljana: Svetovalni center.

Rommel, T. (1994). Die Rehabilitation im Therapeutischen Reiten. *Therapeutisches Reiten*, 21 (3), str. 8-12.

Scheipl, J. (1993). *Aktualni trendi socialne pedagogike v nemško govorečem prostoru*. Normalizacija, seminarsko gradivo, Ljubljana.

Spink, J. (1993). *Developmental Riding Therapy A Team Approach to Assessment and Treatment*. Tucson, Arizona: Communication Skill Builders.

Tomori, M. (1990). *Psihologija telesa*. Ljubljana: DZS.

Tušak, M. (1999). Šport-tabletka za psihično zdravje. *Šport mladih*, 7 (46), str. 42- 43.

Zalokar-Divjak, Z. (1996). *Vzgoja je... ni znanost*. Ljubljana: Educy.

Wingate, L. (1981). Feasibility of Horseback Riding as a Therapeutic and Integrative Program for Handicapped Children. *Physical therapy*, 62 (2), s. 184-185.

Strokovni članek, prejet decembra 2000.

